

הלכות פסח סימן תנט

סם (יז) שמתעורר להחמיר (הגמ"י פ"ה וטרכי פ"ק אלו ועורין). *ואחר שנתעסקו בפסח ונתחמם בימים, אם נזיחוהו בלא עסק (יח) מיד יחמיר. "ואם התחילו בשתי עשות באחד והחמיצה האמת, בידוע שהחמיצה גם השנית, (יט) אפילו אין רואין בה סימני (יא) חמוץ. וראם החמיצה (ב) עד שיש בה סדקים, אפילו לא נתערכו הסדקים זה בזה אלא אחד הולך הנה ואחד הולך הנה, הני חמץ גמור והאוקלו חייב ברת. ואם אין בו סדק, אלא (יב) הקסיפו (פרוש, נשנה מראיתו ללב, ערוך) פניו באדם שיעמדו שערוהו, [*] (כא) האוקלו פטור: הגה ואם הפצה עשויה ונדא שלא הבוא ליד חמוץ, (כב) מפר לשברה ולחזור לעשותה כדי שהעסק יבטל החמץ, מיהו, (כג) טוב לזהר לכתחלה (מהחיל בשם אגודה הרוקח): ג' אם האשה שהיא לשה היא (יד) (כד) מקטפת במים, לא תקטף באותם מים (יז) (כה) שמצוננת

ז משבת הראש קלל יד ח משנה שם מ"ו ט משנה שם מ"ח זככככככ י' טכרא ודקא שם ט"ב יקדש טר"ו

שערי תשובה

באר היטב

[*] האוקלו פטור. עין בגמ"א סימן תכב ומש שם ובשורת בית-אמם נדיו על המצות ולשפשף בהם. וכתב בכנה"ג: וכיש שלא קנה עושיין מה שחמץ בו המון קטן או אין עין חוץ העצה ומניחים אותו בלי עסק, גם אותן המטבחים דייקם על המצות לא קרי עסק וקנה טעמי. כתב בס' זכורות: ואין להסתחיל להעריך ולרדד המצות עד שיעברו המגיד בתחלה כדי שישלם לאפסח מיד ולא ישוה אפילו רגע א'. ועין חק"ת ע"ב ופ"ק להקדמ: הכל לפי רוב חם המגיד, ובעו"ה רב שהתאבל אפילו הלוקחים אינם נזקקים בזה רק מניחים פסח עשות על השלשן טרם התחלת הגרפת המגיד, והוא עין פלילי: (יא) חמוץ. אפילו לא נשתנה שיעור מל, ט"ו: (יב) הקסיפו. וצריך לדקדק בזה כי מצוי הוא ואין איש ע"ל לב, מ"א. ועתי"י שפסק בזה קצת, א"א"כ ששה שיעור מל אסור: (יג) מקטפת. פי' ששחה פני התורה במים. ואין נוהגין במדינות אלו בקטוף המצות במים: (יד) שמצוננת. ה"פ"ח מסכים הדרב"ה לצנן וריה בשעת התעסקות בעצה אפילו אינה עשוקה פתורה, וכ"כ הש"ל, אכן

באור הלכה

משנה ברורה

אפילו ששה בינתיים קטע ונתז ושנה מעט אין מצטרף לשעור מל, דהעסק שיעוסק אחר כך מבטל האמתלמא שהתחיל להתעורר בו כח החמוץ בשעה שהינה מנחת בלא עסק, אבל בשעה שיעוסק בה עסק מועט, כגון בשעה שמנקר המצות, אף-על-גב דמקרי עסק גם-כך, שאינו מניחו להתחמץ באותה העה, מפל מקום אינו מבטל השנה הראשונה, ואם ישנה עוד יצטרף לשעור מל ואסור. (יט) ודעה מהר"ל להחמיר בכל גניו: (יז) שממתה להתחמץ. פי' שעורא דמיל (כ) לא נאמר אלא בסתם פתים שאין בהם חם גדול, אבל ביש בו יחרוך תמימות ממהר להתחמץ בפחות משעור זה. (יח) מיד יחמיר. ולפי זה צריך לזהר מאד (כא) לאחד שיערכו ונדדו המצות ומניחים אותה לפני המנקר, שיעברו אותה מיד, וגם אחר הנקור וראו לרדדה מקר למגור, כיצן דלאחר שנתעסקו בה מתקצת מיד שמשלוקין את הנדום ממנו. והעולם אין נזהרין בזה בל-כף: (כב) ואפשר דמ"ד דקאמר המחבר לאו דוקא, אלא רצה לומר שעור מועט, ומפל מקום לכתחלה בנדאי יש לזהר מלמניחה כך אפילו רגע אחד אם אפשר, וכפ"ל בראש הסעיף. ועין מה שכתבנו בבאור הלכה: (יט) אפילו אין רואין זכור. ואפילו לא נשתנה שיעור מל, אפילו הכי אמרין מסתמא דיה שם איתה תמימות שנתחמץ מהר: (כ) עד שיש בה סדקים. ואפילו יש סדקים במקצת העצה (כא) האוקלו פטור. אבל אסור באכילה (כ) ובהנאה. ואי אפא אסורא דאורייתא בזה או רק מדרבנן אסור, נהבאר לעיל בסימן תכב סעיף א. וכתבו האחרונים דצריך לדקדק בשעור זה, (כס) פי' מצוי הוא שיעסיפו פניו ואין איש ע"ל לב לראות: (כב) מפר לשברה וכו'. אבל לא מנני בזה שמצביר נדיו על המצות ומשפשף, וזה לא מקרי עסק, ואדברה עד גרע, (כו) דמחמם אותה בידיו: (כג) טוב לזהר לכתחלה. ד'שפא (כו) שמתקנתה פעם שניה לא יצרוף אותה יפה יפה, ולא תהא גוש אחד דביק בכתחלה אלא יהיו בה סדקין וכפלות, ודבר מצה כפולה ונהגין לאסור משהם שאין האש שלט שם, וכמו שכתבאר בסימן תסא. ולכן אין להתחיל להצריך ולרדד המצות (כח) עד שיעברו המגיד מתחלה. בדי שלא יהיו המצות מנחות בלי עסק עד שנתקן המגיד: ג' (כד) מקטפת. ורצה לומר, ששחה פני התורה במים: (כה) שמצוננת. דצריך לצנן הנדום (ט) בשעה לישנה לכתחלה, משום דהנדום

שער הצינור

(יז) הויא בחק"ת ע"ב ושי"א: (כ) צורת וקנים: (כא) מדברי המאמר טרדכי, עין שם: (כב) שם, ובעין שהביא הש"ח סעיף רט"ז א בשם פני האגדה, עין שם: (כג) אחרונים: (כד) בדמבאר בפוסקים בר"ש סימן תכב ובסימן תמו סעיף יב: (כה) טב"א ארבה ודוקיעב, ורצה לומר, משום זה דאין אנו בקיאים קלל בשעור זה, והשיג עליו באלה רבה: (כו) מהר"ו. ועין מור וקציעה מה שכתב בזה: (כז) מהר"ל: (כח) זכורות ושי"א: (כט) רש"י וטור, וכן כתב קרב ושינה מסראני, וקריט"א דחמיר קאד בזה, עין שם, וכן הקדים הב"ח:

הַלְבוּשׁ פְּסַח סִימָן תַּנְמָ

ביאורים ומוספים

גמא שיוכל הצעק להיכנס לשם. (והשרי חמד (אסיפת דינים מעי אבילות ארת סד) כתב טעם נוסף לגיוזת הציפורנים, שיש לחוש לחמץ שנכנס תחת הציפורן קודם הלישה).

ואף את המלבוש העליון שלובש בעת עסק המצות. כתב הכף החיים (שם) שיש לכודקו שמא מדבק בו כצק.

[משנ"ב ס"ק לד]

[אמרי"ק ירידת] (34)

34) אולם לגבי ערבות שלשין בהן חמץ כל השנה, התבאר לעיל (סי' תמב ס"ק מז) שיש להחמיר שלא להשתמש בהן בפסח, ואין לסמוך על ניקוח הגעלותן בחמץ, ואפילו משך עשויות מחתיכה אחת ואין בהן סדקים, וכמקור לכך ציין בשע"צ שם (ס"ק פ) את דברי הרמ"א לעיל (סי' תנא ס"יז), שנהגו שלא להשתמש בפסח בערבות שלשין בהן כל השנה אפילו על ידי הגעלה, שמסתומת דבריו משמע שנהגו כן אפילו בעשויות מחתיכה אחת.

[משנ"ב ס"ק לה]

[הקדמת הפלים הרי שכתב] (35) וכו', וְשָׂרִי בְּמִקְוֵי מַצּוֹתָם (36).

35) ובטעם הדבר שאסרו חכמים להדיח כלים בשבת (וכיום טוב), כתב לעיל (סי' שכג ס"ק כח) שהוא מחמת הטורח שברבר.

36) אולם לגבי אמירה לנכרי לצורך מצוה במלאכה האסורה מן התורה, כתב לעיל (סי' שז ס"ק כד) שההלכה היא כהרמ"א לעיל (סי' רע ס"ב) שכתב שאף שיש דעה שהתירה בזה, מימ' להלכה יש להחמיר כדעת רוב הפוסקים שאסרו זאת.

[שע"צ ס"ק מב]

שהוא שלא לצורך יום טוב מאחר שכתב לש בקה"ק (37) וכו', הוא משנה ומחליק גם את העץ כידוע (38).

37) אמנם לגבי חמץ הדבוק בכלים בערב פסח שחל להיות בשבת, כתב הרמ"א לעיל (סי' תמד ס"ג) שאם אי אפשר לקנחו, יש להדיחו מעט כדי להעביר את החמץ, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק יד) שאף על פי שהוא שלא לצורך היום, התייר את הדבר כדי שלא יעבור על איסור חמץ והדסיף, שמימ' עדיף להדיח על ידי נכריו. ובטעם הדבר שכאן לא הותר להדיח אלא על ידי נכר, כתב השו"ע הרב (כאן, סכ"ב) ששונה הדין כאן, שהרי יש אפשרות שלא יבוא לידי חימוץ כלל, וכמו שכתב הרמ"א, ולפיכך לא דתיירו את הדיח הכלים כשאין בהם צורך היום.

38) אמנם לכאורה נחשב הדבר כאינו מתכוין למלאכה ורק שהוא פסיק רישא (ראה משנ"ב לעיל (סי' שב ס"ק לז), שהחשיב גירוד טיט שעל גבי מנעל כאינו מתכוין למלאכה ורק שהוא פסיק רישא), ואם כן יש לדון בזה מדבריו במשנ"ב לעיל (סי' רעז ס"ק טו) שמותר לומר לנכרי לעשות מלאכה כשאינו מתכוין לכך, גם באופן של פסיק רישא.

[משנ"ב ס"ק לו]

הא דעיתו לאפוח נשאי להיקם בצעמו (39).

39) וכמו שכתב השו"ע לעיל (סי' שכג ס"ז), שמותר להדיח כלים בשבת לצורך היום. והוסיף המשנ"ב שם (ס"ק כז), שגם בליל שבת מותר להדיח לצורך מחר. עוד כתב שם (ס"ק כח), שגם באופן שצריך רק לכלי אחד, מימ' מותר להדיח הרבה, כיון שכולם ראויים לשימוש.

[שע"צ ס"ק מז]

שאין בקל קלי וקלי קזת צעק דבוק (40).

40) אמנם, במשנ"ב לעיל כתב (סי' תמב ס"ק לט) שגם לגבי חמץ פחות מכזית, דעת הרבה פוסקים שיש חיוב לכער, אם הוא ראוי לאכילה קצת.

[משנ"ב ס"ק כז]

נהגין שלא לקטף המצות בקמחם (26).

26) ולגבי קיטוף המצות כמי פירות, ראה מה שכתב הרמ"א לקמן (סי' תסב ס"ד) וראה משנ"ב ושע"צ שם.

[משנ"ב ס"ק כח]

אלא אם אותה שלשה איפה גס-בין (27).

27) ובומנינו, כתב הכף החיים (ס"ק מז) שאין נהגים שהלש הוא האופה, אלא אחד לש ואחר אופה.

[משנ"ב ס"ק כח]

אין לשפכן בפתרו שלא במקום קדרון (28).

28) ואף על פי שכתב השו"ע לעיל (סי' תמה ס"ג) שמותר להשליך חמץ קודם זמן איסורו למקום שהעורבים מצויים שם, כיון שסומכים על כך שהעורבים יאכלוהו, והרי בחצר מבואר בשו"ע לעיל (סי' תלג ס"ד) ובמשנ"ב שם (ס"ק כח) שהעורבים מצויים בה, ביאר הט"ז (כאן ס"ק ה) ובסי' תמה ס"ק ד) על פי המבואר בשו"ע לעיל (סי' תלג שם) שלגבי דאי חמץ אין לסמוך על כך שהעורבים יאכלוהו אלא כשמונה במקום שאינו שלו, אבל לגבי חצר שהיא שלו שעובר על החמץ המונח בה, אין לסמוך לגבי דאי חמץ שהעורבים יאכלוהו, כיון שאין ספק מוציא מידי דאי, והובאו דבריו במשנ"ב שם (ס"ק כח).

[משנ"ב ס"ק לא]

דגם-בן אין נקלצים בקרקע (29).

29) ואף שלענין איסור שפיכת מים בשבת למקום שאינם נבלעים במקומם, כתב השו"ע לעיל (סי' שנו ס"ב) שרצפה של אבנים בולעת את המים הנשפכים עליה, ביאר המחצה"ש (כאן) שאכן רצפת אבנים בולעת, אך אין המים נבלעים בה כל כך מהר, ויש לחוש שיחמיצו בינתיים, ועוד, שכתב המג"א שם (ס"ק ט) שבשבת היא קולא מיוחדת (אולם במשנ"ב לעיל שם (ס"ק ב) כתב שהשו"ע שם דיבר ברצפת אבנים קטנות, כריצוף החובות והצרות, שבין אבן לאבן יש הרבה עפר הבלוע, ולדבריו יש לדון שכאן מדובר ברצפת אבנים גדולות שבין אבן לאבן אין הרבה עפר הבלוע).

[משנ"ב ס"ק לב]

אם אין עליה צעק (30) [דלפסעמים כשהעסה רפה נדפק עליה צעק] (31).

30) וכשנשארה חתיכת צעק על המקל כשהוציאנהו מהתנור, דעת החור"א (הגר"ע קרליץ בשמו ארחות רבנו ח"ב עמ' לד, וראה חוט שני פסח פ"ב ס"ק ו) שיש לחוש שנבלע החמץ במקל, ואין להשתמש בו יותר בשנה זו, והוסיף, שמימ' אין לחוש לחתיכות צעק קטנות בשיעור משוה הרבקות על המקלות.

31) ומטעם זה, הקפיד החור"א (דינים והנהגות פי"ז אות ג, וראה גם בקובץ אגרות ח"א ס"י קפה אות ט) שיהיו מי לישת המצות מועטין, שעל ידי זה תהיה העיסה יבשה, ולא תדבק לכלי העריכה למקלות שמכניסים בהם את המצות לתנור.

[משנ"ב ס"ק לג]

הוא הדין שצריך לרחץ ידיו (32) וכו', אם מדפק בידיהם עפה (33).

32) וכשדוחץ ידיו, כתב הכף החיים (ס"ק טב) שירחץ אותן עד המרפק, ועוד כתב, שהלש את העיסה יזהר להעלות את בגדו מעל הזרוע עד המרפק, שמא ידבק בו צעק ולאחר מכן יפול לתוך העיסה.

33) וכשמדקים ידיהם, כתב הכף החיים (שם) שיכדוק גם תחת הציפורנים שמא נדבקה שם עיסה. והסמא דחיי (סי' ח ס"ק ד) כתב, שהעוסקים בעיסה צריכים למוזו את ציפורני ידיהם קודם התעסקותם, כיון שהעיסה נכנסת תחת הציפורן ומתיבשת תפרכת, וכעין מה שכתב הרמ"א לגבי כלים שלש בהם, שיש להקפיד שלא תזדה בהם

הלכות פסח סימן תנמ

באר הגולה נז

כ מוקף שם מ ע"ב
וגמרא מ"ב

בהם ידיה מפני שהם מתחממים את העסה, (כו) אלא יהא לה כלי אחר מלא מים שתקטף בו: הגה ומיהו, בעברה (כו) ולא צננה ידיה, מטר (רמב"ם פ"ה): ד כ"אם לש (כה) אחר זמן אסור המין, (כט) אלו המים עם שאר המים שרוחצים בהם העברה לא ישפכם אלא במקום מדרון, (ל) פדי שלא יתקבצו (לא) במקום אחד ויתחמין: הגה (לב) והפלים שמתקנים בהם המצות והפסין שחוזתין בו העסה, יגררם תמיד (לג) בשעת (טו) עשייה שלא ידבק בהם הבצק, ולאחר עשייה ידחם וינכבם היטב לחזר ולתקן בהם פעם שנית (מהרי"ל), וזהו ערוף טפי ממה שנהגין לגררן, כי אי אפשר לנקותן היטב על ידי גרידה: והתקמיר, יגררן (לד) ואסורקף (טז) ודיחן (י"ט). וביוסטוב מטר לעשותו (לה) על ידי איגויהודי, ואם אין איגויהודי (לו) גטילם (י) לצונן (לו) או יתנם לתנור (יט) (לח) שיאפה הבצק שעליהם, והעברות שאפשר לתת דבר בחוכו, מטר

באר היטב

ועתה הר"ן והס"מ אינרן, וכל שאפה מתחממת מחם התנור ואח"כ נוגעת בעסה אנה צריכה לצנן קלל ונודיעד אין לאסור, אחרונים, וכן המנהג שלא לצנן תנורם בעשוקים בלישת העסה וכן ג"ל, ח"י, ע"ש: (טו) עשייה, וכסב הסגן-אברהם: ולא כמו שנהגין העולם שלא לנתנם עד אחר עשייה, כי אעפ"י שאין שהיו שער טיל מכל מקום לכתחלה אסור, לכן נעמד אחד על גביהו שיעור תמיד כל כלי בשעת הפחתו, עד כאן. ועח"י: (טז) ודיחן.

משנה ברוחה

ומתחממים מרב העסק ומתחמם העסה מהתנור: (כו) אלא יהא לה וכו'. והמדינות אלו נהגין שלא לקטף המצות במים^(טז) [ד"מ]: (כו) ולא צננה ידיה, והוא הדין (ל) אם עברה וקטפה את המצות במים צננה ידיה, גם כן נראה לכאורה שמתר בדיעבד, ודע, ויש (לג) פוסקים דסבירא להו דלא מצרכינן כלל לצנן תנורם בשעת לישיה אפילו לכתחלה, ולא הצריכו לצנן תנורם לכתחלה אלא אם אותה עלשה אופה גמריה^(טז), ומשום דמתקנת לתנור ידיה חממות, וכשילשה אחר כך חששו חכמים שלא תחמם העסה בגדיה, וכתבו שכן המנהג שלא להתמיר, ומיהו כל זה בסתם, אבל במתקנת שנתחממו ידיה, (לג) כללי עלמא צריך לצנן, ואפילו בסתם טוב לכתחלה להתמיר, (לג) שכן הוא דעת כמה ראשונים: ד (כה) אחר זמן וכו'. וקדם זמן אסורו שופכן בחצרו אפילו שלא במקום מדרון, (לד) דעת הב"ח והש"י, דאפילו קדם זמן אסור אין לשפכן בחצרו שלא במקום מדרון^(טז): (כט) אלו המים, ודעה לומר, המים שמקטף בהם או שצננו את ידיו: (ל) פדי שלא יתקבצו וכו'. והרי הקמץ שלו הוא פיון שהוא ברשותו, (לס) ומיהו, לשפף אותם ברשות הרבים מטר בכל עגנו, דכאי אכפת לו שיתחממו אחר-כך פיון שפבר הפקירן, ויש אומרים, דאפילו ברשות הרבים (לי) אין נכון לכתחלה שלא במקום מדרון, דכיון שהוא בזמן אסור חמץ יש לו לדבק בפרורי בצקו שלא יבואו לידי חמץ: (לא) במקום אחד, אלא יבלעו בפרקע, וכתב מגן-אברהם דאין לשפף אותם על דצפת אברים, דגם-כן אין נבלעים בקרקע^(טז), ודע, דצריך (לז) למטר ולשפף אותן אחר שקטף בהם או צנן בו ידיו או לאחר הדחת הערה, מפני שהן מתהרות להתחמין: (לב) והפלים, הנה העברות, וצצים העגלין שעורכין בהם המצות, והרעולי"ף שמנקרין בהם המצות, ועני בפר"י מגדים שכתב דנכון לפעמים לברך ולקאות גם התורה שמקניסין בה המצות לתנור אם אין עליה בצק^(טז) [דלפעמים פשהעסה רפה נדבק עליה בצק^(טז)]: (לג) בשעת עשייה, הנהי (לח) בין כל עסה

שער הציון

(ל) עין בבאר הגור"א דסבירא לה דפלגמא דאתמר בהמרא בענין עברה ולשה לא קאי אהא דאמר מתחלה דצריכה שני כלים אחד לקטף בה ואחר לצנן בה, ומפ"ל בעברה וקטפה באותו כלי שצננה גמ"ר אין לאסור, אפי"ן מצאחי בפר"י מגדים שמתקן בזה: (לג) הר"ן והרב הפוסד והפרוש הרבנו הנ"ל, ומצדדים שהו הוא גמ"ר דעת הרמב"ם: (לג) ביח ופרי חדש ושי"א: (לג) וכן משמע מהג"א: (לה) אליה דבה בשם הרמב"ם: (לי) מנך אברהם: (לז) מהדושי ריטב"א: (לח) מגן-אברהם והגרי"ז: (לט) ח"י אדם, וכן משמע מהג"א: (מ) מגן-אברהם: (מא) אחרונים: (מב) שהוא שלא לצורך יום טוב מאחר שקבר לש פקו^(טז), ובמגן-אברהם כתב דגרידה הו שבות וס"כ מטר על ידי נכרי, ואלה רבה משינוי, דגרידה הוא אביקלאבה משום קמח, דקשעה שהוא מגרדו פזוכיית הוא משונה ומחליק גם את העץ פ"דע"ט^(טז): (מג) שלא יהיה חמץ דבוק בפלים: (מח) אחרונים: (מח) משום למא דממח: (מט) מגן-אברהם בשם מהרי"ל: (מט) חק"י יעקב בשם מהרי"ל ואלה רבה ובגרי"ז ישע ופרי"מגדים: (מט) מגן-אברהם, וקאפן שאין בכל כלי וכלי פזית בצק דבוק^(טז), דאם יתקבץ פזית צריך לברור אף לאחר בטולו, ויכמו שנתבאר בס"טן חכ"ב, פן פסח הגור"ז:

תרומם: 1 גלגלי שנים שפנקרים בהם המצות (נקרא כהיום מקדחה).

